

Musí obchod přijmout platbu kartou?

17.8.2023 - | Hospodářská komora ČR

Máme přijmout zákon, který přikáže obchodníkům přijímat platbu kartou, tedy že to bude lidské právo?

Ne, existuje delší a náročnější, ale racionálnější, svobodnější a výhledově i efektivnější cesta než rychlé „násilí“ v podobě restriktivního zákona.

Logicky obhajitelná základní práva, tedy právo na život, zdraví, majetek a svobodu, z rozumných důvodů nezahrnují právo na ten či onen způsob placení za pořízení zboží a služeb. Minimalistický stát, prosazující a chránící taková individuální práva, zajišťuje jen fungování policie, armády a soudů, zahraniční politiku a výběr jednoduchých daní k financování těchto činností. Takový minimalistický stát nepotřebuje nařizovat, čím a jak se má na jeho území platit. Kolektivisté všech odstínů mnohé z nás ale přesvědčili, že je nezbytné, aby stát garantoval i celou řadu dalších „práv“. A vnutili nám mnoho příkazů a zákazů nad rámec vzájemného respektu a slušnosti, které by měly být uplatněny v případech, kdy selže morálka.

Místo klíčové otázky, jak se přibližovat minimalistickému státu, se řeší problém, zda zákonem definovat právo na bezhotovostní placení. Obchodní transakce, tedy pořízení zboží či služby, je záležitost dvou stran – kupujícího a prodávajícího. Do této dvoustranné věci se dnes zapojuje stát: jednak limitováním plateb v hotovosti coby opatřením proti kriminalitě, jednak kontrolami v rámci ochrany spotřebitele. Nesmíme také zapomenout na roli státu jako výběřčího daní. Vedle státu může do nákupu zasahovat banka, například při placení bezhotovostním převodem na účet, nebo karetní společnost (při placení kartou). Rozumné nastavení podmínek při případném zapojení zmíněných třetích osob do uskutečněného obchodu zahrnuje nejen jejich povinnost zachovávat mlčenlivost, ale i přiměřené omezení rozsahu a obsahu důvěrných informací. Není-li například kupujícím podnikatel, ale spotřebitel, není důvod, aby finanční úřad znal jeho identitu, ani aby banka znala detailní strukturu nákupu uhrazeného kreditní kartou.

Karta versus hotovost

Přirozeným důvodem k úvaze kupujícího o způsobu placení jsou přínosy a komplikace spojené se způsobem provedení platby. Komplikace souvisejí zejména s tím, aby obě strany (tedy i prodávající) měly v okamžiku úhrady k dispozici nástroj potřebný k uskutečnění platby preferovaným způsobem (účet v bance, hotovost, kartu nebo mobil s aplikací v kapse). V opačném případě by se aktuální příležitosti k jinak třeba výhodnému nákupu musel kupující vzdát, nebo se vypravit na nákup jinak. Přínosy je pak možno vnímat v rychlém nákupu na dálku (zejména při placení kartou), anebo v anonymitě nákupu (při platbách v hotovosti). Někdy může být plusem i sleva z ceny.

Prodávající při zvažování toho, jaký způsob placení akceptovat, počítá především s náklady souvisejícími s jednotlivými způsoby placení. Přijímání karet je pro prodávajícího spojeno zejména s úhradou poplatků, které mu účtují karetní společnosti, banky a poskytovatelé platebního terminálu. Ovšem i u nás existuje program umožňující podnikatelům provozovat platební terminál až půl roku zadarmo. Přijímání plateb v hotovosti se sice také neobejde bez nákladů, zejména je-li nutno v pokladně zabezpečovat či následně svážet vysoké tržby, ale vyjde levněji. Navíc někteří dodavatelé vyžadují od obchodníků úhrady v hotovosti, aby předešli vzniku neuhrazených pohledávek, takže tržby v hotovosti mohou obchodníci preferovat i proto, aby sami disponovali potřebnou hotovostí pro své dodavatele. A přijímat platby prostřednictvím mobilní aplikace s QR kódy nestojí technicky zdatného prodávajícího téměř nic, ovšem tento způsob placení se u nás zatím příliš nerozšířil.

Upřednostnění, anebo naopak vyloučení konkrétního způsobu placení může také odradit, či přilákat některé skupiny zákazníků, a může tak i významně ovlivnit profit prodávajícího podnikatele – třeba zvýšením zisku, nebo prohloubením ztráty. Nakonec si je třeba přiznat, že racionálním, i když nezákonným přínosem může být případná úspora na daních spojená se zvoleným způsobem placení: platby v hotovosti jsou pro finanční úřad obtížně dohledatelné.

Zastavme se u oné úspory na daních. Proč prodávající zvažuje riziko nezaplacení? Bere v úvahu výši daňových sazeb nebo případné peněžní, či dokonce trestní důsledky odhalení utajených příjmů. Nepřiznaná daň je krádeží prodávajícího na úkor státu. Stát, který nevytváří atraktivní pobídky k plnění daňových povinností v podobě přiměřeně nastavených sazeb daně a hospodárného nakládání s vybranými daněmi, fakticky odrazuje poplatníky od plnění daňových povinností. Daňové výpadky pak musí stát řešit půjčkami, tedy tak, že se sám stává dlužníkem. A zadlužený stát dalšími každoročními mnohasetmiliardovými schodky ukazuje občanům, že je vlastně normální spotřebovávat víc, než na co má peníze.

Negativní vzor fungování státních financí je umocněn tím, že se z veřejné diskuse zcela vytratilo téma, zda vůbec a kdy budou sestavovány takové rozpočty, z jejichž přebytku se splatí nahromaděné schodky z předchozích let. Byla nám vsugerována myšlenka, že pro řádné plnění dlužnických povinností státu stačí, aby klesal procentuální podíl veřejného dluhu na HDP, i kdyby měl dluh v absolutní výši narůstat.

Proč bych platil daně?

Vše uvedené znamená, že si prodávající může jednání státu vyložit tak, že při prodeji upřednostní způsob placení, který mu umožní vyhnout se odvodům daní. Druhou stranou tohoto morálního hazardu je odcizení občana od státu v tom, že stát dělá kupujícího lhostejným k okolnosti, že jsou to právě jím zaplacené peníze, z nichž by měl prodávající odvést daň, a že je ve vlastním zájmu kupujícího, aby prostřednictvím nákupu, a tedy daní odváděných prodávajícím přispěl k zajištění fungování státu.

V prostředí stále se rozšiřující digitalizace je řešením upřesnit definici obecného práva na majetek, přičemž nástrojem pro takové upřesnění by se mohla stát tzv. digitální účtenka. Liberální zákon by mohl například stanovit, že kupující má právo na digitální účtenku, kterou mu vystaví prodávající, pokud o to kupující požádá. Je v zájmu kupujícího, aby zejména u nákupů zboží a služeb trvalejšího charakteru disponoval dokladem umožňujícím reklamaci nebo využívání pozáručních služeb ze strany prodávajícího. Kupující by si určil, kam požaduje účtenku zaslat, resp. v jakém úložišti ji chce deponovat.

Digitální účtenka pro účel zmíněné reklamace a pozáručních služeb by se neměla jen tak ztratit, lze ji navíc využít i pro případné vedení účetnictví v domácnosti. A protože by se digitální účtenka vystavovala bez ohledu na způsob úhrady, „daňová“ kalkulace prodávajícího, pokud jde o preferovaný způsob placení, by ztratila smysl.

Případná argumentace možností vzájemně výhodné dohody prodávajícího s kupujícím, že se nákup obejde bez účtenky, je lichá, protože představuje situaci, kterou nepostihla ani nedávná přísná elektronická evidence tržeb. Jedinou cestou k omezení těchto situací je férový, rozumně hospodařící právní stát, jehož činnosti si prodávající i kupující budou vážit, a proto oba budou mít i zájem na jeho financování prostřednictvím daní.

Ano, je to cesta dlouhá a náročná, je ale racionálnější, svobodnější a výhledově efektivnější než rychlé „násilí“ v podobě zavedení a vynucování plošné povinnosti přijímat bezhotovostní platby.

Ladislav Minčíč, tajemník Úřadu Hospodářské komory ČR

<https://www.komora.cz/musi-obchod-prijmout-platbu-kartou>